

keltének, számos értelmezést tesznek lehetővé. Joyce „Ulysses”-ében visszatérnek a bibliai és mitológiai nevek, ezeket azonban a parodisztikus hatás kedvéért egybemossa a tipikus ír nevekkal, s névlistáival is elődjeit parodizálja. A „Finnegans Wake”-ben gyakran él akrosztichonnal és anagrammával, a Spencerre visszavezethető névpárokkal, kombinálva bibliai, klasszikus és irodalmi utalásokkal (pl. ikrek vagy testvérek neve *Cain* és *Abel*, *Romulus* és *Remus*). Nabokov „Lolitá”-jának névanyaga egyrészt telve van klasszikus és kortárs írókra és híres regényhősökre való utalásokkal, másrészt számos nevének lehetséges szexuális értelmezése is (pl. *Lake Climax*). A művet nem lehet azonban ezek alapján egyszerűen csak az irodalom vagy a szexualitás metaforájaként értelmezni, nevei annál sokkal többértelműek. Szójátékai nem önkényesek, hanem tematikusak, kulturális és egyéni utalásokkal telítettek, és gyakran feszülnek bennük vagy köztük ellentétek: egybejátszatják a magas- és a tömegkultúrát, az emelkedettet és a vulgárist.

3. A könyv rendkívül gazdag tényanyagát segít feldolgozni a fontosabb terminusok definícióit tartalmazó glosszárrium (235–6), a visszakereshetőséget pedig név- és tárgymutató (267–83) biztosítja. Mint láthattuk, az egyes fejezetek önállóan is megállják a helyüket, s tanulmány jellegüket erősíti, hogy a jegyzetek az egyes fejezetek végén találhatóak. E fejezetek néha kissé lazán kapcsolódnak egymáshoz, s felváltva hol egy vagy több alkotó névadását, hol pedig az angol irodalmi névadásra jellemző jelenségeket tekintenek át. E heterogenitás miatt, mint az utószóban (233–4) maga a szerző is megjegyzi, igen nehéz az összegzés, ezért inkább csak azt a tanulságot emeli ki, mely vezérfonalként összefűzi az egyes fejezeteket: az irodalmi nevekhez nem lehet szinkrón szempontok alapján közelíteni, mivel annak szokásai, jellemzői nemcsak írónként, hanem koronként és műnemenként, műfajonként és stílusonként is változnak.

A monográfiában érezhetően a közép- és kora újkorra esik a hangsúly. Ennek egyik oka, hogy a szerző bevallottan e korszakokat érzi közelebb magához, ezekkel foglalkozik irodalmárként hangsúlyosabban. Másrészt ennek köszönhetően láthatjuk világosan az irodalmi névadás történeti változásait, a hagyomány kialakulását és újraértelmezését. ALASTAIR FOWLER munkája így nemcsak az angol, hanem a magyar irodalmi névadás vizsgálataira is frissítően hathat nemcsak az egyes korszakokra és írókra vonatkozó megállapításával, hanem történeti és komplex szemléletmódjával, illetve irodalmi nézőpontjával is.

SLÍZ MARIANN

KÉT NÉVTANI VONATKOZÁSÚ KÖSZÖNTŐ KÖTETRŐL

Az elmúlt két évben két olyan kötet látott napvilágot határainkon túl, melyek az egyéb területek mellett a névkutatás, és különösen is a kisebbségi magyar nyelvhasználat kérdéseivel rendszeresen foglalkozó kollégát voltak hivatottak köszönteni. Egyikük a 80. életévét betöltő Varga József, a muravidéki magyarság képviselője, másikuk a „tisztelbeli szlovákiai magyar”, a 70 éves Vörös Ottó. Tekintve, hogy mindkettejük munkássága több területre terjed ki, a kötetekben megjelent tanulmányok is változatos tematikájúak. Az alábbiakban e köszöntő kötetek névtani vonatkozású írásaira fordítjuk figyelmünket.

SZÉPBE SZÓTT HIT...
KÖSZÖNTŐ KÖNYV VARGA JÓZSEF TISZTELETÉRE
 Szerkesztette: KOLLÁTH ANNA – GRÓF ANNAMÁRIA
**Muratáj 2010/1–2. Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kar Magyar
 Nyelv és Irodalom Tanszék – Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet,
 Lendva. Maribor–Lendva, 2011. 315 lap**

Varga Józsefet, a Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének nyugalmazott egyetemi tanárát, a muravidéki magyar szellemi és kulturális élet szervező és alkotó személyiségét a Muratáj irodalmi, művelődési, társadalomtudományi és kritikai folyóirat 2010. évfolyama tisztelte meg a köszöntő kötettel. A megjelent cikkeket szlovén és angol nyelvű rövid tartalmi összefoglalók kísérik. A kötet 31 írásából 6 kapcsolódik az ünnepelt névtani munkásságához, melynek központi témáját a muravidéki magyar személynevek kutatása képezi. Emellett a kötet közreadja VARGA JÓZSEF többirányú munkásságának részletes bibliográfiáját (13–28) is.

MIZSER LAJOS írása a Bereg megyei Barabás település családnévanyagának motivációs rendszerezését adja közre, a szerző által kialakított és más tanulmányaiban is követett módszer szerint (162–9). Névanyagát jelenkori gyűjtéseiből és az 1570-es összeírásból meríti. A nevekhez etimológiai magyarázatokat fűz, s a különböző nyelvekből származtatható névanyagot is elsődlegesen motivációs típusaik szerint foglalja rendszerbe.

MOLNÁR CSIKÓS LÁSZLÓ témája írásának címe szerint a „különleges magyar helységnevek” (170–6). A cikk néhány magyar helységnevtípus képét villantja fel, az etimológiai magyarázatokban alapvetően a FNEsz.-hez kapcsolódva. Ezek: egyes tisztség-, illetve méltóságneveket tartalmazó településnevek (pl. *Kovácskenézfalva, Kanizsa, Péterpapfalva*); a *vár* szót magukban foglaló helységnevek (pl. *Varasd, Nagyvárad, Kisvárd*), a számneveket tartalmazó (pl. *Háromhuta, Kétegyháza, Püspökhátvan*), valamint az *-ány* végű helységnevek (pl. *Kotormány, Ladány, Bogdány*) csoportjai.

SZABÓ JÓZSEF Szent István és Mátyás király emlékét kutatja az e szempontból relatíve gazdag forrásanyagot szolgáltató Veszprémi járás földrajzi neveiben (225–33). Adatainak egy része névmagyarázó jellegű (pl. *Pogány-vögy, Szentkirályszabadja, Kirájkut : Mátyás-kut, Mátyás kiráj vadászgunyhója*), más része csak az adott hely révén (pl. Nagyvázsöny esetében Kinizsi Pál kapcsán) kötődik személyükhöz. Más uralkodókhoz, mint megtudhatjuk, ritkábban kapcsolódnak ilyen mondák és történetek a névanyagban.

VÖRÖS FERENC a *Varga*, azaz a 7. leggyakoribb magyarországi (minden 73. személy által viselt) családnév előfordulásait és szinkrón nyelvföldrajzát vizsgálja (267–76). Bemutatja a név meglévő írásváltozatait, többes tagolódású családnevekben való előfordulásait – mindkét szempontot tágabb kontextusába helyezve –, végezetül pedig anyaországi nyelvföldrajzát is, a megfelelő adatsorok és térképlapos ábrázolás segítségével.

VÖRÖS OTTÓ egy szláv eredetű, 'ligetes erdő' jelentésű szó, a *gáj* ~ *háj* magyar helynevekben való megjelenését vizsgálja (277–80). Forrásként három dunántúli megye helynévanyagát használta fel, ezekben véve számba a magyar helynevekben „kövületté vált” szavak előfordulásait (*Gáj, Gájsz-irtás, Gájon-felül, Sztári Háj* stb.).

ZÁGOREC-CSUKA JUDIT a foglalkozásnévi eredetű muravidéki magyar családnevek körébe nyújt bepillantást (281–8). Példáit Alsólendva 1896-os millenniumi emlékkönyvéből, illetve a mai általános iskola tanulói névsoraiból meríti. Az utóbbiak kapcsán a szlovén írásmód dominanciájára, a nevek identitáserősítő szerepére, s nyelvféltő aggodalommal a névhasználat magyarosságának fontosságára kívánja felhívni a figyelmet.

**A TUDOMÁNY VONZÁSÁBAN
KÖSZÖNTŐ KÖTET A 70 ÉVES VÖRÖS OTTÓ TISZTELETÉRE**
Szerkesztette: SIMON SZABOLCS – TÖRÖK TAMÁS
Selye János Egyetem Tanárképző Kar, Komárom, 2012. 281 lap

A kötet a névkutatás mellett több tudományterülettel, nyelvészeti részdiszciplínával foglalkozó, pályafutása során több hazai és határon túli magyar tanszéken is tanárként működő Vörös Ottót köszönti 70. születésnapja alkalmából. E kiadvány 19 tanulmányt foglal magába; közülük a kötet elejére helyezett 4 írás tárgyal névtani – egyaránt szlovákiai vonatkozású – témákat.

VÖRÖS FERENC egy korábbi, a *Bodnár* családnév nyelvföldrajzát tárgyaló írásához is kapcsolódva a *Debnár* és *Bednár* nevek névföldrajzával foglalkozik (9–23). E családnevek használata 1720-ban csak a Felvidéken, a mai Magyarországon pedig az itteni szlovákságnak egykor otthont adó területeken volt jellemző. Mindez e nevek szlovák hátterét, illetve az alapjául szolgáló közsző északi (és nem déli) szláv eredetét igazolhatja.

SIMON SZABOLCS a szlovákiai személynévhasználat magyarokkal kapcsolatos kérdéseire fordítja figyelmét (25–40). A felvidéki magyar sajtóban, az autográf aláírásokban és a hivatalos névlistákban szereplő személynevek használatát vizsgálja, különös tekintettel a kétnyelvű (vegyes kódú, hibrid) személynévegyütesek jellemzőire (névsorrend, íráskép, *-ová* megléte). Hangsúlyozza, hogy a névhasználat összefügg az identitástudat kérdésével, s felhívja a figyelmet egyes kapcsolódó nyelvtervezési feladatokra is.

BAUKO JÁNOS a társadalom és névhasználat alapvető összefüggéseiről, azaz a szociolingvisztika kutatási területeiről kíván áttekintést adni írásában (41–56). Példáit elsősorban a szlovákiai magyar névhasználat, s egyúttal különböző névtípusok köréből meríti. Az érintett témakörök e részterület gazdagságát jelzik: névpolitika, névtervezés, kisebbségi névhasználat, névváltoztatás, névkontaktusok, névdivat, attitűdök, a névadás és névhasználat szociológiai változókhoz kapcsolható sajátosságai.

TÖRÖK TAMÁS a szlovákiai magyar helynévkutatás és általában a magyar helynévtörténeti irodalom kontextusába illesztve szól az Alsó-Ipoly mente településneveiről, illetve az általuk képviselt helységnévtípusokról (57–68). Az írásához kapcsolt adattár a szóban forgó 13 helységnév történeti adatait és etimológiát adja közre.

FARKAS TAMÁS